

Protektorátní dopisnice Spěšná zpráva / Jsem na živu

K málo zmiřovaným tragédiím druhé světové války patří civilní oběti spojeneckého bombardování na území protektorátu a zabraného pohraničí. Nálety na vojenské a strategické cíle započaly už roku 1943 (cílem byla Plzeňská Škodovka, zasaženy však byly Dobruška), ve větší míře probíhaly v roce 1944 a k poslednímu „západnímu“ došlo jen dva týdny před německou kapitulací (Praha), „východní“ (sovětské) probíhaly i v den kapitulace a dokonce i v den následující (Mladá Boleslav). Vlivem okolností a omylů došlo v řadě případů i k zasažení cílů civilních, při nichž zahynuly tisíce československých občanů (vycházíme-li z všeobecně přijímaného stanoviska, že právní kontinuita ČSR nebyla přerušena; přesný počet obětí nebyl zjištěn, uváděna jsou čísla od 6.400 do 7.500).

To samozřejmě ve „zbrojnici a zásobárně Říše“ mezi obyvatelstvem vyvolávalo znepokojení a obavy o osudy blízkých. Protektorátní pošta proto po vzoru pošty německé zavedla zvláštní dopisnice (červenou pro civilní obyvatelstvo a zelenou pro styk s příslušníky ozbrojených složek), kterými bylo možné podávat stručné zprávy o osudu přeživších tyto nálety (a případně i vojenské operace). Dopisnice byly vydávány a přepravovány bezplatně, a to co nejrychleji – pokud to dovolovaly okolnosti, byl jejich obsah adresátům dokonce tlumočen telefonicky.

Dopisnice tedy nebyly vyplaceny známkami a leckdy dokonce ani nenesly otisk razítka podací pošty, z filatelického hlediska se proto na první pohled jeví jen málo zajímavé. I to jistě způsobilo, že se jimi zabývalo málo sběratelů. Patřil k nim F. Šubart, který v roce 1996 popsal tehdy známé varianty „červené“ dopisnice; ještě podrobněji se jimi zabývám ve Specializovaném katalogu protektorátu (POFIS 2013). V něm

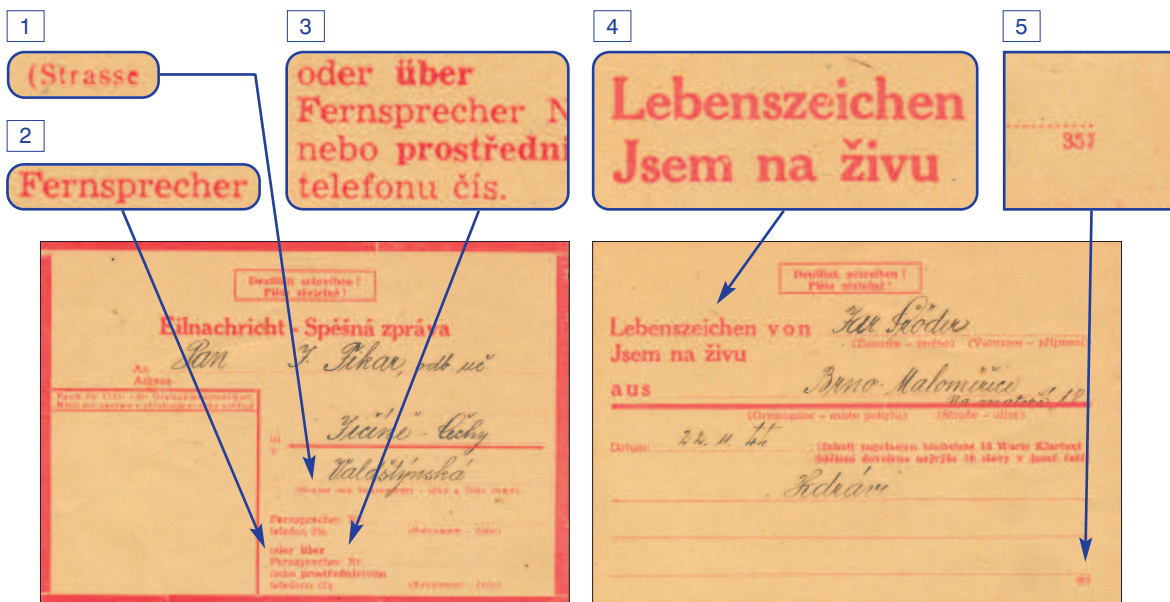
jsou názorně vyobrazeny a popsány rozlišovací znaky sedmi dosud mi známých typů, s poznámkou, že výskyt dalších variant není vyloučen. Jednu takovou dosud nepopsanou variantu si nyní představíme.

Jde o dopisnici na žlutém papíru, s tmavě červeným tiskem. Nenesl otisk podacího razítka ani záznam o ověření (přezkoušení). Odeslána byla z Brna-Maloměřic dne 22.11. 1944, tedy v souvislosti s bombardováním tohoto města o dva dny dříve.

Porovnáním s rozlišovacími znaky uvedenými v katalogu Pofis (jeho vyobrazení jsme pro snadnější orientaci zařadili na protější straně) se můžeme pokusit určit její typ. Postupovat budeme vylučovací metodou. Žlutý papír mají typy I, II, IV, VI a VII

1. Strasse se dvěma „s“ mají typy II – VII
2. Fernsprecher s „e“ mají rovněž typy II – VII
3. pořadí textu dole uprostřed napřed německy a pak česky mají typy II, III a VII
4. široké písmo s patkami mají typy II, III a VI
5. zadní stranu bez orámování mají typy I, II, III a VI

Porovnáním uvedených znaků zjistíme, že všechny jsou obsaženy pouze v typu II, u toho je ale uváděno číslo formuláře 180, zatímco vyobrazená dopisnice nese číslo 357. A právě toto nenápadné číslo v pravém dolním rohu zadní strany dopisnice by se mělo stát předmětem naší pozornosti. Které z obou uvedených – popř. i další – se vyskytuje u jednotlivých typů? Jde o nepřesnost v dosavadním popisu, nebo u typů existují podvarianty? Proto by bylo dobré prohlédnout dopisnice ve sbírkách a exponátech a na případné odlišnosti upozornit. Nenápadná dopisnice Spěšná zpráva / Jsem na živu si takovou pozornost zaslouží – vždyť ve své době byla očekávána mnohdy se sevřeným srdcem... FB

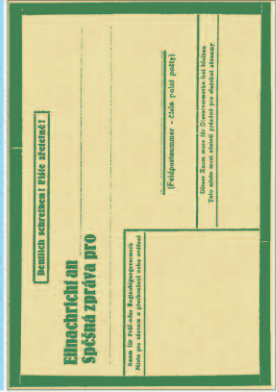
DOPISNICE SPĚŠNÁ ZPRÁVA - JSEM NA ŽIVU

Protektorátní pošta, po zrušenostech Říšské pošty, zavedla zvláštní dopisnici, kterou bylo možno podávat osobní zprávy v mimořádných válečných situacích (rádely, vojenské operace). V postovním provozu byla připravována bezplatně (bez vytištěné známky i ceny) jako speciální záležitost. Pokud bylo uvedeno i telefonní číslo adresáta, doručovací pošta - podle svých možností - předala zprávu telefonicky a dopisnicí doručila s obyčejnou poštou. Dopisnice byly vydávány v baně červené v baně červené a zelené, s modifikovanou úpravou, pro styk s příslušnými ozbrojenými složkami (pro směr domov - fronta). Křížkem pro použití červené či zelené dopisnice byla civilní či polní pošta jako pošta domovčácká. Pokud i pro příslušníky ozbrojených složek poštu doručovala civilní pošta, použila se červená, pokud i pro civilistu byla doručovací poštou polní pošta, použila se zelená. Dopisnice připravované v postovním provozu nemusely být opatřeny demimním razítkem podací pošty. Dopisnice pro civilní obyvatelstvo - CSZ1 - lze rozlišit podle úpravy textu, grafické úpravy, papíru a dalších hledisek. Při přípravě katalogu jsme vycházeli z práce F. Šubartů, uveřejněné ve Zpravodaji společnosti pro postovníci v českých zemích 1938-45, číslo 20/1996. Později byly nalezeny dopisnice použité v Pardubicích (24. a 25. 8. 1944), které jsou uvedeny jako samostatný typ (VII).

1944, Pro civilní obyvatelstvo

1944, Pro styk s příslušníky ozbrojených složek

CSZ1 červená	(*)	použitá bez 0	použitá s 0			
			P	P+0	P+D	P+D+0
I	400	450	800	1.500	1.500	2.000
II	100	150	300	800	800	1.100
IIIa	200	250	400	1.000	1.000	1.300
IIIb	200	250	400	1.000	1.000	1.300
IV	400	450	500	1.100	1.100	1.400
V	500	550	650	1.300	1.300	1.800
Va	500	550	800	1.400	1.400	1.900
VI	600	650	800	1.400	1.400	1.900
VII	700	750	1.000	1.500	1.500	2.000

Použitá 0: P - podací, D - doručovací (poštovní); 0 - ovládací (vlevo).

Rozlišovací znaky	typ	I	II	III	IV	V	VI	VII
papír - žlutý		●	●	●	●	●	●	●
- růžový		●	●	●	●	●	●	●
1	Strasse	●	●	●	●	●	●	●
2	Fernsprächer	●	●	●	●	●	●	●
3	Fernsprecher	●	●	●	●	●	●	●
	N, N, C, C	●	●	●	●	●	●	●
4	písmo úzké s patkami	●	●	●	●	●	●	●
	široké s patkami	●	●	●	●	●	●	●
5	úzké bez patek	●	●	●	●	●	●	●
	s oramováním	●	●	●	●	●	●	●
	bez oramování	●	●	●	●	●	●	●

Existují dopisnice III. typu s nepoštovním zadním stranou (Brno 14 z 20. a 21, 11).

ZÁKLADNÍ ROZLIŠOVACÍ ZNAMKY CSZ1 (vyskyt dalšími variantami není vyloučen)

Adresní strana

1 Strabe je s ostrým B (Strasse used) Strasse je se dvěma s

2 Fernsprächer je s a Fernsprecher je s e

3 oder über prostřednictvím Fernsprächer Nr. telefonní čís. německy, česky, německy, česky oder über Fernsprecher Nr. telefonní čís. německy, německy, česky, česky

4 Strana pro sdělení (různé druhy písma) Lebenszeichen v Jsem na živu 1. úzké písmo s patkami Lebenszeichen Jsem na živu 2. široké písmo s patkami Lebenszeicher Jsem na živu

5 bez oramování, č. 180 s oramováním, č. 357

3. úzké písmo bez patek